

Rhet.

28

Christophori

2. No 1/3

VARSEVICII

Rhet. 24
C. C.

Ad Serenissimum utriusque Ba-
uariae Ducem Guilhelmum
V. Oratio.

AVGVSTAE VINDE-

licorum typis Michaelis Mangeri.

M. D C.

Christophori
V. ARSEVICII

C. C.

Ad Scientiam
Paris Ducis
V. V.

AVGVSTAE VINDE

Heinrich Mychalis Mangor

M. D. C.

Serenissime Princeps & Dn.
Clementissime,

F St mea vetus perpetuaq; consuetudo, tum alibi, tum vel in profectioib; quoq; aliquid aliquando commentandi. Fuga enim otij, & amœna lucubrations allenamentum tædij, & Seges ac materia sunt nauitatis. Quod ita habere se, possem nonnullis commentationib; meis variis locis & temporib; editis (absit inuidia dicto) testificari. Nam ut vetustiora taceam, & in Gallis Auiniono Lugdunum, & inde Rhemos cum Henrico eius nominis Rege tertio, in turba aulica proficiscens, ut anno ante in Cracouiensem Polonicam ita & in Rhemensẽ Gallicam inaugurationem aliquid scripsi, & postea Lutetia Parisiorũ typis etiã peruulgauì. Et in mortẽ Maximiliãĩ Casaris, triduo ab obitu funebre orationẽ Ratispona in Imperij Comitij edidi, & plures Stephano Regi Polonia de eius uictorijs à bello reuertens obtuli, quoties cõtra Moschũ exercitum ducebat ipse in expeditionem. Et deniq; in Suecia Stocholmio Vpsaliam iter faciens, cum Sigismundus tertius Polonia & Suecia Rex, in Regem Suetia inauguratus ab his, qui nunc contra eum latebram querunt periurio, insiurandum fidei & obedientie exegisset, ut alia loca & tempora, quibus scripta monumentaq; mea (quæ sunt non pauca) aspexerunt lucem, taceantur. Verè enim fari illud queo, quod tamen citra ulla iactationis suspicionem dictum velim, (quæ regio in terris nostri non plena laboris?) Quantumuis licet aulicam quàm philosophicam vitam videri magis potuerit mea, tot principum visendis regijs, totque ab annis peregrinationibus iterandis. Itaque & nunc quidem postremò Romam proficiscens, & ex itinere ad te deslectens, facere idem volui, & hãc oratiunculam meã, tenuem licet & inconditam nuper apud te habitam, typis diuulgandam iudicauì, non ut aliquid per id quererem laudis satis inanis, sed ut partim mea er-

ga te perpetua obseruantia, vel aliquod saltem monumentum extaret sempiternum, partim ut tuo exemplo ad imitandum proposito, alij atq; alij ad pietatem omnium matrem virtutum vehementius accenderentur. Alienigenis namq; exterarum regionu, laudibus describendis, fides semper maior procul dubio adhibetur. Debemus autē Principib. tui maximè similibus nos nostraq; hac in parte omnia, nec ijs laudandis reformidanda quam superarunt est inuidia. Ac tametsi non potest non ei esse laudi, laudatissimum qui laudauerit, tamen ego non respexi eò, ac nec unquam quidem respexero, cum præter quod gloriam Crocodili instar esse statuo, quæ persequentem fugiat, fugientem ipsa persequatur, meum illud in sex unum & à tot annis impressum, nunquam mutauero paradoxum. Quod honoris & gloria ambitio sui ipsius sit obliuio, cū ut penè infinita vetustatis exempla, quibus id planum fit prætereantur, vel hoc adhuc uno vertente anno, Andrea Bathorei & Michaelis vulgò Vaide falso dicti casus satis docuerit, quàm præceps & lubrica illa ipsa sit ambitio, uno illo Trāsyluania ab ijs quærendo & paulò post amittendo dominatu. Qui enim aliena iniuste rapit, sua iuste amittit. Quanquam nec Michaelis sua dici poterant, nec quæ Polonici Regni perpetuò Valachia fuerat ijs artibus queri debebat. Sed missa hæc faciamus. Tu interim quidem Sereñiss. Princeps, sitantum otij fuerit, & si voluntas quæ fuit erga me semper promptiss. tulerit, nostra lege, & veteranum clientem veteri clementia prosequere. Ego pro humanitate & benignitate tua, quam Monachij mihi declarasti, quas maximas possum gratias tibi ago & habebo sempiternas. Vale. Augusta Vindelicorum, VI. Decembris Anno 1600.

C. WARSEVICII

C. C.

Ad Sereniss. utriusq; Bauariæ Ducem G VILHEL-
MVM V. Oratio.

QV in hac senili & affecta ætate mea, Princeps Serenissime, & hoc hyemali & alieno anni tempore continuanda Romam mihi esset profectio, volui nihilominus vel aliquid de recta desistere via, (quanquam quod sciam rector, quàm visendis locis & principib. sacris nulla fuerit,) ut te Principem & Dominum meum, quem à tot annis colo, non sine voluptate animi, ante supremam diem meam adhuc viderem, & eo quo par est cultu & alloquio venerarer. Non potuit, ac ne debuit quidem ulla locorum temporumq; efficere distantia, ut tam preciosi capitis deponerem memoriã, tot humanissimis tuis literis ad me idẽtidem datis, sæpius renouatam. Nam ex quo gloriosissimæ memoriæ genitoris tui, tuãq; in notitiam veni, quot utique ab annis paulò minus quàm triginta accidisse memini, in quacunq; tandem aula Regum & Principum versatus sum, (ut certè versatus sum in aliquibus) Principem adeò pium & Catholicum in oculis semper te tuli, & legatos tuos viros, undiquaque ornatissimos, passim in Germania, Polonia, Boëmia, Suecia, nullis non humanitatis officiis, perpetuò honoravi. Debetur hoc tibi, ut quotquot Catholicæ & Orthodoxæ religionis sunt cultores, & Sacrosanctæ Apostolicæ sedis amplitudinis defensores, merito tuo maximo, omnes te suspiciant, & tanquam Germanici nominis & seminis decus, & vetustissimæ columen familiæ, perpetuò venerentur. Is enim profectò es, qui clarissimis illis

Bauarici sanguinis Cæsaribus ortus, & Alberto Bauariæ Duce, omnium Germaniæ Principū sua ætate facilè principe, & Anna, Ferdinandi Cæsaris filia matre natus, quod nō dedisti exemplum virtutis, pietatis, prudentiæ, & benignitatis tuæ erga omnes singularis. Non soleo equidem ullius tribuere plusculum auribus, sed cum tu tuæq; omnia proposita ad imitandum sint, semperq; fuerint, dabis mihi hanc veniam, accommodatam huic tempori, & quemadmodum spero, tibi etiam non ingratam, ut mihi libertatem sumam de præstantissimis tum virtutib. tum ditionibus tuis, auitæ religionis, constantia insignitis, paulò copiosius differendi : Nulla, quod ego quidem sciam, integra Germaniæ reperitur prouincia, quæ expers tot sectarum, dissectarumq; in se hæresum habeatur, una illa excepta Bauaria, quod Deus Opt. Max. cunctæ Germaniæ perpetuum esse patiatur. Etenim cū superiori tempore, nō modò Germanici Imperij ordines, sed & homines omnes noui dogmatis studio incenderentur, ferè soli, aut saltem inter præcipuos præcipui utriusq; Bauariæ Duces, eo suos prohibuerunt, & auita religione cum suis subditis colēda cōstantissimi extiterūt, quod nō tam casu feliciter, quàm consilio sapienter factū, ita eis cessit, ut licet interdum inuidiæ vulgo aliquid, semper tamen autoritatē maximam in Germaniæ Principibus procul dubio fortirentur, est enim auitæ pietatis magna ubique reuerentia, sed vel maxima in religione firmitatis. Id ita re & veritate probatum fuisse, cum aliàs semper, tum vel potissimum illo fœdere videre fuit Smalcaldico, quod à Germanorum urbibus & Principibus contra Carolum v. Cæsarem & dominum ipsorum temerè percussum, & simul consilia Hæreticorum omnia, Deus Opt. Max. dissipauit, adhærente ei maximè Guilhelmo Bauariæ Duce, tuo illo gloriosissimo auo, ut ad eius urbem Ingolstadium,

um, omnes illę Saxonis & Landgrauij copię, quę multo Cęsarıs superiores fuerant, eluderentur. Quod nisi fuisset, haud facilię dixerō, si non maior pars vicisset meliorem; Consilia enim hominum, euentus pręstare bonos, solius est diuinitatis. Quo etiamnum Ingolstadium non modo bonarum artium studijs, sed etiam tua, sui Principis gratia, & multis pręclarisq; alijs laudibus efflorescit. Fides enim suo seruata Principi, & nauata opera religioni, imprimis cōmendantur. Quam primum quidem in auro tuo erga suum Cęsarem, demum & in Ingolstadio ipso, contra tuum aium licuit cognouisse. Sed quid ego unius tantum Ingolstadij, & non etiam plurium tuarum urbium, & omnium quotquot sunt in ijs Catholicorum mētionem fecero? Quid non Monachium metropolim & sedem Principum? Quid non Landshutum? Quid non Straubingam? Quid non Burchausen commemorauero? ut alia oppida plura, quę triginta & quatuor numerum efficiunt, taceantur. Nam alia quidem loca clara miraculis, quo peregrini vota sua faciunt, quod sint plura & varijs nominibus insignia, nec attingere audeo, ut Ottingam veterem & Duntenhausem, utraque loca cultu Deiparę clara, & Andechtum montem sanctum, vulgo, ob tot tantasq; reliquias Christi & Sanctorum appellatum, ut ad Saluatorem propę Ingolstadium & Bogem Bergum ad D. Virginem, alia non cōmemorem. Et ut deniq; septuaginta duo monasteria, Xenodochia, quę in Bauaria, & Bauarię Ducum munificentia in Germania extructa sunt, non percenseam, superius & inferius Altaich, Degerense, S. Emeram, Ratisponę, Aller Spalems Thinscaplen, Chiemfense, & aliorum nominum quę amplurima, iam verò si quę tu ipse cum in alia monasteria, tum in almę Societatis IESV collegia beneficia contuleris, enumerare velim, dies me deficiet. Nam Monachij quidem primùm a fundamentis extruxisti Iesuitarum

collegium, & templum utrumque regio planè sumptu & apparatu fundauisti. Demum etiam & Ingolstadij ædificasti alterum, & domum quam vocant conuictorum. Quid dicā, quod tuo, filijq; olim tui amplissimi Cardinalis fauore & autoritate Monialium monasterium S. Pauli Ratisponæ in Collegium Societatis fuerit etiam commutatum, & pleraq; alia per Germaniam ditata monasteria, & magnifica supellectili aucta, & planè regali munificentia exornata. De quo quidem Monachio, & eius magnificentia, ac sacrarum ædium apparatu, multa & præclara alia possem dicere, si proprio quodam atque innato celebrandæ patriæ studio, ut vel vetustiora quoq; non si leantur orationis nō abriperet me contentio. In hac enim urbe ante cētum circiter quadraginta annos Casimiri tertij Regis Poloniæ filiæ celebratæ sunt nuptiæ, & ita quidē celebratæ, ut Maximiliani primi Cæsaris & duorū Regum Bohemiæ & Daniæ, multorumq; aliorum Principum interuentu, nullæ in Germania maiori pompa & apparatu memorabiliores habeantur. Rarum est enim Regum & Cæsarū filias Principibus elocari. Rarius verò tot (ut ita dicā) Monarcharū præsentī eorū nuptias cohonestari. Quāquam ego Bauariæ Duces, ex quibus Imperatores & Francorum extiterunt Reges, non principibus tantum, sed etiam alijs quibusque Regibus æquiparandos censeo. Ut pote cum & Bauaria ipsa regnum aliquando fuerit, & eos Duces habuerit, qui orbem terrarum impleuerunt nominis sui gloria. Quo magis & Bauaria illa ipsa ob auitam religionis constantiam quàm diutissimè pacata, & cum frequentia elegantiaque oppidorum, tum humanitate ciuium, tum & insignium varietate rerum & templorum, Academijs, Monasterijs, potenti ac numeroso Clero Scholasticorum numero est fuitq; semper celebrata. Ac cum in Bauariam ipse venissem, prisca illa Germanica postliminio reuerti visa mihi est religio,

unde

nde & rerum omnium copia & elegantia singularis. Quo ipso etiam loco non possum non meminisse dicti illius, cuius aliquando gloriosissimus ille Princeps Albertus Bauariæ Dux, Pater tuus Augusto Saxonæ Duci, in Augustanis Comitibus annis ab hinc prope quadraginta respondens audiente me autor fuerat, cum bene illum eam iacturam, quam quadam occasione fecisset, pati posse, & à suo Clero multo maiorem pecuniam obtenturum testaretur. Quod utiq; sibi ut vel tot aut etiã plures in Saxonia Ecclesiastice fuissent, speratu quam obtentu facilius ab ijs videretur. Ego verò, inquit, tuus Pater, non in rem ludicram, sed in diuersum longè usum à Sacerdotibus pecuniam patior mihi aliquando corrogari. Quos mirum non fuerit, nihil sumptuum tibi suppeditare potuisse. Oves enim tondeo tantum ego meas, tu verò etiam iam pridem deglutisti. Et verè, quid enim Henrico Octauo Anglorum profuit Regi, Decem prope monasteriorum millia impiè profanasse & spoliasse, cum ipse omnium Anglorum Regum pauperior & inglorius obierit. Vt enim aliarum auium pennæ aquilæ pennis, sic profana sacris bonis commixta ad nihilum rediguntur. Vidi nuper admirabile quid in Palatinorum Rheni prouincia, ab altera Ratisponæ parte, quæ aliquando Bauariæ metropolis fuerat, profanatum Smidelij monasterium, & monasterij loco taberna constituta, ut ubi antea Diuinis omnia laudibus, ebriosorum vocibus nunc personarent. Quid interim mirum, si in Germania similibus moribus & temporibus omnia etiam in deterius ruunt, & auita religione contempta, Germanorum tam animi quam corporis prisca illa & spectata fortitudo (quod cum gemitu loquor) sensim quidem, sensu tamen doloris & infamiæ maximo obsolescit, & à curiosis auguribus quibus centum ab hinc annis Germania abudauit, repleta esse cuncta hæresibus, & deniq; an non turpe & indignum videatur, sublatis è

publicis vijs CHRISTI crucifixi imaginibus, tantum ea collocari signa, ex quibus unde ventus flat vel reflat, cognoscatur, nã haud isti intelligunt, homines videlicet vëtoſi & incõſtantes, vel eo ipſo teſtari ſe, quàm omni vento doctrinã, ut Apoſtoli verbis utar, facilè circumferantur. Quàm quidem rectè id faciant, viderint. Etenim ut ventũ aliquis libentius obſeruat, quàm ſummi illius Ieſu Chriſti crucifixi beneficij recordatur, ita & vento ex ſulphurea materia cõflato, diuinitus etiam in inferno punietur. Sed ad te Princeps Sereniſſime redeo, qui cum rerũ humanarũ in ſola inconstantia conſtantiam intuerere, procreata tam præſtanti ſobole, & Maximiliano Duce filio, ad clauũ Reipub. collocato, ſimul cum uxore, raro & memorabili exemplo, te tanti Principatus adminiſtratione abdicati, & in priuatum domicilium penes templum contuliſti, quod tanto, tamq; regali ſumptu ad laudem Dei & nominis tui perpetuam celebritatem, poſteriorumq; decus & ſplendorem extruxiſti, nullius etenim ſumptus & laboris in eius honorem cuius ſunt, & cui debentur omnia, par eſt nos tãdere: Enimuerò ignoramus, ubi alij principes multi, multa venationib. epulis, congiarijs, equis & alijs profanis tribuũt uſibus ædificijs, in tua Bauaria plurimis Eccleſijs, magnifica ſuppellectili inſtruendis, ſacellis ſumptuoſiſſimis erigendis, antiquitatib. varijsq; alijs & artiſcioſis rebus gemmis unionibusq; diſtinguendis, animũ & pietatẽ tuam oſtendere te voluiſſe, & rarũ ac admirabile præſenti ac poſtero æuo nominis IESV obſeruantix exemplũ reliquiſſe. Etenim, ut quidã Patrũ familias nescio quis, liberos ſuos peregrè profecturos, ne in ea urbe, ubi mala horologia eſſent, diu moras traherent, hortabatur, quod vel una ea re malum ordinem cognosci in ea poſſe teſtaretur. Ita & ego, in qua nominis Catholici urbe Ieſuitarum deeſſent Collegia, non omnium feruentiſſimæ dicerem argumentum extare pietatis. Societatis enim Ieſu ſcripto-

es & concionatores, Iuuentutisque magistri nauis, principes ipsi pij, & dicto audientes, subditi, religiosi, paupertatis quam uouerunt, amantes, presbyteri casti, omnes Catholici feruentes & uniti, hoc infelicisæculo hæreticorum artes partesq; retardant. Iam verò cum non alia magis re, quam in Collegijs Societatis Iesu & templis sumo ordine & iuuentutis institutione, ac sacrarum ædium imaginumq; nitore, homines ad deuotionem inprimis commoueantur, quantum vel hoc ipso nomine debeatur tibi, qui talium tantarumq;, ut ita dicam, elegantiarum aut potius sanctissimarum rerum apud eos pater & author es, quis ignorat? potissimum cum & tu demum ipse tanti nominis princeps non procul ab ijs priuatas tibi ædes extrui curaueris, ut coram Deo Opt. Max. in templo assidue uenerabundus procumberes, & illud supremum nomen & numen Iesu, ad quod omne flectitur genu, supplex & demisse adorares, rectè ut mihi videar hunc quantulumcunque de cognitione sui librum meum, donare tibi non modo potuisse me, verum etiam debuisse, qui, quod alij otio commentantur, tu uita Deo sacrata, moribusque tuis sanctissimis, ipsa re iam pridem expressisti. Quo magis de his tuis tuorumque laudibus, nulla unquam ætas, nullius literæ, non lingua, non vox non oratio conticescet, præsertim cum non solum Collegia nominis Iesu Societatis erigere & locupletare, sed ut dixi, priuatam etiam uitam longè à strepitu pompaq; remotam agere habeas constitutum, alijs ad exemplum & gloriam nominis tui immortalem. Vt in hoc sæculo demisse uiuens, in altero celso potiaris loco, & diademate sempiterno. Fecit hoc ante te etiam quidam Lotarius Cæsar: à quo prouincia Lothoringia nomen, & tu ex clarissima illa regaliq; familia coniugem es sortitus, fecerunt alij etiam quàm plurimi, fecit postremo & Carolus quintus auus tuus maternus, tot Regum Principumq; victor & Indiarum

domi-

domitor augustus. Quid nouum, aut quid non potius
cum admiratione prædicandum; Idem quoque te fe-
cisse, & omnes numeros & partes Christiani principis
perfectionis exprimere voluisse, multū n. est pennicillo a-
liquid adumbrare rectè, sed summū vitæ testari firmitate.
Quocirca laudib. quidē decātandis tuis, & ut ante dixi nō
modò vox & memoria, sed ætas etiam ipsa me deficeret:
verūm cū difficile fuerit virtutes tuas per censere cun-
ctas, & vel aliquas præterire nefas, tu qui mundo immun-
do abdicasti te non opinor exquisitas laudationes, quæ
speciem quandam assentationis habuerint, à me requires,
optimorum principum propositæ ad imitandum virtu-
tes diuinitati in orationib. pijs, potius commendentur,
quàm verborum lenocinijs, vel pigmentis ijs audientib.
commendentur. Pulchrū quod per se existit, dictū pul-
chrius non fit, nec Sol qui collustrat omnia, allata aliun-
de luce magis splendescit. Reliquum ergo fuerit, ut Deum
Opt. Max. supplex orem, ut quàm diutissimè saluum &
incolumem, & te, tuiq; similes principes plures quotidie,
si fieri queat, nobis perpetuò largiatur. Equidem is sum,
eroq; perpetuò, qui optimor. principum colendor. nihil
minus quàm aliquam vel minimam patior satietatem. I-
taq; non modò ipsum te quoad anima superabo meâ, qua
debeo colam, obseruantia, verūm etiam serenissimū Prin-
cipem Maximilianum filium tuum, aut potius viuam effi-
giem tui, qui non modò in principatus, sed & in virtutis
tuæ paternæ hæreditatem uno omniū ore prædicatur suc-
cessisse, perpetuò venerabor. Et quod officij & professio-
nis meæ ratio in primis postulat, Deum petam Opt. Max.
ut qui autor & fautor bonorum ipse principum est omniū,
& qui in hoc Europæ turbine & nostra nostrorumq; patrū
parum felici tempestate, perpetuò vos rexit & texit, in po-
sterum quoq; non modò saluos & incolumes, sed quàm
maximè etiam florentes & diuturnos perpetuò reddat &
tueatur.